

A HORTHY CSALÁD HAGYATÉKA

1914–1994

Szerkesztette és sajtó alá rendezte:

Bern Andrea

HORTHY ISTVÁN SHARIF ELŐSZAVA

„Remélem, hogy segítségül szolgál majd ez a kötet a fájdalom enyhítéséhez”

A kötet, melyet az olvasó a kezében tart, két rendkívül különleges nő kemény munkájának és kitartásának eredménye. Mindketten elkötelezett hívei az őszinteség, az átláthatóság és nyitottság eszméinek.

Egyikük az édesanyám, aki rendkívül szociális volt, több földrészre kiterjedő baráti körrel. A kötetben szereplő személyekkel hosszú, aktív, folytonos utazásokkal teli élete végéig kapcsolatban állt. Ezenkívül nagyon precíz volt. Megőrizte a teljes levelezését, mindent mappákba rendezett, azután dobozokba és szekrényekbe, aztán évtizedenként újrarendezte a papírokat egy másik szisztéma szerint. Mondhatta volna, hogy nem az ő dolga, hogy mindent kidob, de számára nagyon fontos volt, hogy gondoljon az utókorra, és hogy megőrizze, illetve megfelelően kategorizálja ezeket az iratokat. Emellett – fiatalkorától – nagy lelkesedéssel és nagyon tehetségesen fotózott, egyik fotóalbumát a másik után állította össze. Így amikor 2013-ban elhunyt, nagy gonddal elrendezett, impozáns irattárat és fényképgyűjteményt hagyott hátra.

A másik Bern Andrea. Nem volt kis dolog, amire vállalkozott, amikor megkértem, hogy nézze át a családi hagyatékot. Feladta mindazt, amit Magyarországon csinált, és Angliába költözött jó néhány évre, hogy átnézzze, újrarendezze és digitalizálja édesanyám irathagyatékát. Őszintén szólva, ha ő nem végzi el ezt a munkát, én nem csináltam volna meg. Túl elfoglalt voltam.

A levéltár és a digitális adatbázis elkészült. Családom úgy döntött, a Magyar Nemzeti Levéltárnak adjuk a hagyatékot.

Andrea győzött meg engem arról is, hogy felidézve a kötetben szereplő személyekkel kapcsolatos gyerekkori emlékeimet, bevezetőt írjak e kiadványhoz. Remélem, hogy személyesebb és bensőségebb képet tudok adni legközelebbi hozzátartozóimról, mint amit az olvasó a kormányzói családról ismerhet.

Mindenekelőtt édesanyámmal kezdeném a sort.

Nagyon különleges anya és nagyon különleges egyéniség volt, akihez mindig úgy viszonyultam, mintha az apám volna, mivel apámat nem ismertem. Ő töltötte be apám helyét az életemben. Ilámé, a dajkámé volt az anya szerepe, ő ápolt, ha megfáztam, ő nyugtatott meg, ha zaklatott voltam, vagy dorgált meg, ha rosszul viselkedtem.

Az édesanyám az életem kereteit határozta meg, ő döntötte el, melyik iskolába menjek, mit tanuljak, és ő volt az, akivel bolondozhattam. A dajkámmal nem lehetett bolondozni, de az édesanyámmal gyakran. Mint ahogy talán az apjával teszi a gyerek, ha van neki.

Édesanyám közeli és bensőséges módon tudott kapcsolódni az emberekhez. Akiket kedvelt, azok nagyon közeli barátai lettek, sőt sokan hitték magukat a legjobb barátjának. Több mint tíz, a világ különböző pontjain élő gyerek keresztyánya is volt. Rendszeresen írt nekik, követte, mikor mit csinálnak szerte a világban, és mindig a megfelelő kérdéseket tette fel nekik. Egyfajta rendkívüli hatodik érzékkel bírt az emberekkel kapcsolatban. Bármilyen őszintétlenséget azonnal észrevett. Nem hozta szóba az illető előtt, de nekünk, a családnak megemlítette: „Valami furcsa van ezzel az emberrel. Mit akarhat tulajdonképpen?”

Tiszteletre méltó munka volt, ahogy egyedül gondoskodott a nagyszülőkről a háború után Németországban, ahol eleinte semmink sem volt, szó szerint semmink, csak a ruha, amit viseltünk, és két vagy három bőrönd, amit magunkkal vihettünk, amikor elhagytuk Budapestet.

Szinte azonnal, ahogy felszabadultunk, megszervezte, hogy jogosultak legyünk UNRRA-csomagokra, amiket az ENSZ-menekülteknek utaltak ki, aztán megtanult gyorsítani és gépelni, majd munkát szerzett a Vörös keresztnél titkárnőként. Mindezt azért tette, hogy legyen pénzünk, hogy a nagyszülőknek legyen pénzük. Mindig nagyon önzetlen volt a családjával, és végtelenül szorgalmas. Ő szervezte meg a Portugáliába költözésünket is.

Most töltöttem be a nyolcvankettedik évemet. Ha visszatekintek, az életem korai részére emlékszem jobban. Ötvenéves koráig az ember próbál válni valakivé, de később ez az időszak marad meg jobban az emlékezetében. Én ötvenévesen próbáltam lezárni a dolgokat, befejezni projekteket és visszatekintve azt érezni, hogy hasznos munkát végeztem addig. Ami azután következett, abban már szabadabb voltam. Ha a nagyapám, Horthy Miklós életét próbálom ugyanígy összeállítani, összeragasztani a darabjaiból, arra jutok, hogy gyakorlatilag akkor ért az emberi élet legaktívabb részének végére, amikor kormányzóvá választották: 1920-ban ötvenkét éves volt. Mindig az volt az érzésem, hogy ekkor már mögötte volt szinte egy teljes élet. Talán így gondolhatta: „Hajlandó vagyok az életem hátralévő részét ezeknek az embereknek szentelni, akik azt szeretnék, hogy államfő legyek.”

Úgy érzem, attól kezdve, hogy kormányzó lett, a háborúig, majd a háború után már az élete második szakaszát élte. Már nem az a fiatal ember volt, aki próbál nyomot hagyni, otthagyni a kézjegyet az eseményeken. Nagyapám kétségtelenül hatalmas nyomot hagyott Magyarország történelmében, de nem hiszem, hogy szándékosan.

*Halmai Jenő és Iványi János gyalogsági századosok a Zugspitzén,
1945–1946 telén. Mindketten közel álltak a Horthy családhoz,
utóbbi különösen jó barátságot ápolt ifj. Horthy Istvánnal*

Soha nem mesélt Magdáról és Paulette-ről, azokról a gyerekeiről, akik apám előtt, fiatalabb korukban meghaltak. Talán túl fájdalmas lett volna számára. Azt, hogy volt két nagynéném, magam következtettem ki. Azonban apámról sokat mesélt nekem, amiért hálás voltam: tőle tudom, hogy apámnak kicsi korától látszott a mérnöki tehetsége, hogy nagyon hatékonyan és gyorsan tudott problémákra megoldásokat találni, és hogy megbízható volt.

Apámmal nagyon nehéz volt csevegni. Ha kocsiban ült, és épp gondolkodott valamin, nem lehetett vele beszélgetni, mert az ember csak hümmögést kapott válaszul. Bennem is van valami hasonló, de mostanra tudom, és elfogadtam, hogy ez rendben van, mert ez valami olyasmi, amit apámtól örököltem.

Sokat hallottam az Egyesült Államokban, a Fordnál eltöltött éveiről, ahol nem részesült különleges bánásmódban. Mindenféle osztályon dolgoznia kellett: a műhelyben, a tervezési részlegen, a mérnöki és a forgalmazási osztályon. Mindenben ki kellett próbálnia magát. Nyilvánvalóan nem volt egyszerű fiatal férfiként egyik osztályról a másikra járnia a versenyközpontú amerikai világban, de azt hiszem, élvezte, mert rengeteg tapasztalatot szerzett közben. Ezt persze mind nagyapámtól és édesanyámtól tudom.

Azt is mesélték nekem, hogy apám nagyon-nagyon fontosnak tartotta az igazság kimondását. Édesanyám mesélte, hogy többször rá is szólt emiatt. Egyszer együtt

síeltek, és este apám megkérdezte: „Na, milyen volt, hogy érezted magad?” Ő azt felelte: „Egyszer elestem.” Mire apám kijavította: „Nem. Kétszer estél el.” Nagyon, nagyon fontosnak tartotta az igazság pontos kimondását.

Hallottam anyámtól arról is, hogy miként tette próbára őt azon a napon, amikor megkérte a kezét. Anyám nem mondott neki még sem igent, sem nemet, de aznap este mindketten hivatalosak voltak ugyanabba a bálba. Persze nem együtt, mert még nem voltak jegyesek, de ugyanoda. Anyám azt gondolta, hogy apám majd vele lesz végig, hiszen aznap kérte meg a kezét. Ehelyett apám teljesen figyelmen kívül hagyta őt, bezárkózott egy szobába öt vagy hat másik nővel. Aztán felajánlotta, hogy hazaviszi anyámat, aki elfogadta ezt, de az autóban kifakadt: „Hogy tehette ezt velem?” Haraggal rárontott, apám pedig azt felelte: „Szándékosan tettem, mert nem voltam biztos benne, hogy tényleg kedvel-e. Amikor megkértem a kezét, olyan hűvös volt, hogy nem tudtam, tényleg érdeklém-e. Most azt hiszem, tudom.” Számos nő kereshette a kegyeit, és ott volt egy teljesen nyugodt, szinte hűvös lány, érthető, hogy meg akarta tudni, mit is akar valójában.

Ezek a történetek nagy hatással voltak rám, de semmilyen saját emlékem nincs az édesapámról.

Tisztán emlékszem a Várpalota tereire. Az én szobám a mai Budapesti Történeti Múzeum területén helyezkedett el, a legfelső emeleten, az ablakom a második vagy a harmadik volt a sorban. Ha onnan kinéztem, láthattam az alatta lévő kertet, ami most már nem az, de akkoriban nagyon szép régi kert volt, toronnyal az egyik sarkában, medencével és szökőkúttal. Mindennap játszottam ott a barátaimmal, az adjutánsok és mások gyerekeivel.

Emlékszem, egyszer megtagadtam, hogy megegyem a reggelimet. Azt hiszem, mindig is rossz evő voltam. Úgy rémlik, az egész kisgyerekkorom azzal telt, hogy a felnőttek folyamatosan unszoltak, hogy egyek. Aznap nem ettem meg a reggelit, és a dajkám, Ila azt mondta, akkor nem mehetek le játszani. Egész nap a szobámban kellett maradnom, csak az ablakból integethettem a barátaimnak. Nagyon sajnáltam magam. Viszont ennek az emléknek köszönhető, hogy fel tudom idézni, hogy hol volt a szobám, mert tisztán megmaradt bennem a kép, ahogy onnan nézek le a kertre.

Emlékszem a folyosókra, mindig hatalmasnak és nagyon szélesnek tűntek. És emlékszem a kitömött állatokra is, amik majdnem olyan nagyok voltak, mint én, kerekre voltak szerelve rájuk, és végigtolhattam őket a folyosón.

Egy másik emlékem az, hogy volt egy kis pónim, akit Bogárnak hívtak. Mindennap lovagolnom kellett rajta. Néha szőrén kellett megülnöm, néha pedig nyeregben. Ez a mindennapos gyakorlás hasznosnak bizonyult, mert később, amikor Írországból nyaraltunk, kiderült, hogy tudok lovagolni. Valószínű tehát, hogy viszonylag jól megtanítottak otthon. Az egyik lovász volt az oktató.

*Ifj. Horthy István (a bal alsó sarokban) gyerekek között 1943 húsvétján,
a budai Várpalota kertjében*

Tipikus kisgyerek voltam: egyszer Ilával, a dajkámmal sétáltam, amikor egy férfi utánunk jött, és beszélgetni próbált vele. Én ezért nehezteltem, mert úgy éreztem, hogy Ila csak az enyém. Ő elmagyarázta nekem, hogy mindez azért van, mert „ez a férfi egy detektív”, mire én azt feleltem, hogy nekem nem tetszik ez az egész, én jobban szeretem a kettőt a háromnál, hogy nekem a három túl sok.

Emlékszem arra is, hogy mindig túl meleg ruhákat viseltem, azt hiszem, e téren történt a legnagyobb változás Portugáliában. Budapesten volt sapkám, kabátom, kesztyűm... megpróbálták tökéletes biztonságban tartani. De én ezt mindig feleslegesnek találtam, és nagyon jó volt nélkülük létezni Estorilban.

Nagyapámnak hatalmas íróasztala volt, és engedett felmászni rá, elvenni mindenféle ceruzát és hasonló dolgokat. Jó nagy ceruzái voltak, és ha folyadék érte őket, tintává váltak. Ha megnedvesítette őket az ember, lila tinta jött belőlük. Én meg elvihettem őket. Évekkel később még mindig megvoltak Németországban. Tehát biztosan megengedte, hogy bármit elvigyek tőle, ami megtetszik. Azt hiszem, szorosabb kapcsolatom volt a nagyapámmal, mint talán bárki mással, Ilán kívül. Mindig nagyon kedves volt velem, akkor is, később is Németországban és Estorilban is.

Emlékszem katonai felvonulásokra és légiriadókra is, és ha megszólalt a sziréna, akkor futnunk kellett a pincébe. És emlékszem a két unokanővéremre, Zsófiára